

KiVa-Katern: Rik en zijn vriendjes

Opmaak: LAB050

Illustraties en afbeeldingen: LAB050

Fotografie: Marnix Bloemberg

Auteurs: Esmée van der Veer
Rick Bloemberg

Uitgave: april 2020

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming

Voorwoord

Rik de Pauw laat zijn veren zien!

Het lespakket Rik de Pauw is een aanvulling op KiVa, gericht op de kleuters. Met dit lespakket willen we kinderen op een speelse, grappige en ontroerende manier sociale vaardigheden aanleren. Daarbij doen we aanspraak op de goedheid die in iedereen aanwezig is. Het jonge kind is nog erg op zichzelf gericht, maar wordt zich steeds meer bewust van de ander. 'Naast de ander te spelen' gaat langzamerhand over in 'samen spelen'. Aardig zijn voor elkaar is een basishouding die het verdient om doorgegeven te worden. Het besef dat hierin een actieve rol ligt voor iedereen in de groep kan spelenderwijs tot stand komen.

Rik en zijn vriendjes, dat zijn wij, dat ben jij, dat zijn de kinderen. Wij zijn het allemaal samen! Samen in een fijne groep.

Goed gemutste pauwen:

- leren actief en spelenderwijs er een fijne plek van te maken;
- staan open voor een ander, zijn nieuwsgierig en helpen waar nodig;
- praten met elkaar, leren van elkaar;
- stappen op een ander af en nemen initiatief;
- mogen ook de minder fraaie kanten van hun veren laten zien;
- zijn trots en (h)erkennen talenten.

Je kunt kinderen deze sociale vaardigheden leren door het goede voorbeeld te geven. Besteed je er daarnaast ook aandacht aan in je lesaanbod, dan maak je kinderen bewust van hun eigen rol en verantwoordelijkheid. Door dit herhaaldelijk te doen, verinnerlijkt sociaal gedrag bij de kinderen. Het lespakket Rik de Pauw helpt je hierbij met mooie verhalen, prachtige platen en talloze oefeningen.

Het lespakket biedt een duidelijke structuur maar geeft ook ruimte voor eigen ideeën. Integreer daarom je eigen initiatieven en die van de kinderen in de klas. Zo bevorder je eigenaarschap en verantwoordelijkheidsgevoel bij de kinderen. Dit maakt je lespakket steeds rijker met ervaringen en herinneringen die jouw groep zo uniek maken.

Rik de Pauw in een notendop

Lespakket Rik de Pauw

Voor je ligt het KiVa-katern: Rik de Pauw. Dit KiVa-katern is onderdeel van het lespakket Rik de Pauw dat bestaat uit drie onderdelen:

Het verhalenboek
Rik en zijn vriendjes

De leskist met
achttien items

Het KiVa-Katern met
ruim 140 activiteiten

In dit katern vind je per thema werkvormen en tips om uit te voeren in de klas. Deze werkvormen zijn gekoppeld aan de verhalen van Rik en de items in de leskist. Daarnaast passen ze binnen de bijbehorende thema's van de KiVa-handleiding.

Het verhalenboek Rik en zijn vriendjes

Rik de Pauw komt uit het bos, maar zijn nieuwsgierigheid brengt hem op de boerderij van boer Bert. Daar leert hij een heleboel nieuwe dieren kennen en komt zijn hulpvaardigheid goed van pas. De dieren en boer Bert maken van alles mee dat betekenis heeft in de klas.

De kinderen in je klas leren Rik de Pauw en zijn vriendjes kennen door middel van achttien verhalen uit het verhalenboek. De verhalen van Rik zijn gekoppeld aan de KiVa-thema's in de onderbouw. Elk verhaal heeft twee mooie, grote platen waar de kinderen naar kunnen kijken terwijl je voorleest. Het boek heeft een standaard en kan daarom als knieboek op schoot of op de kast worden gezet.

De leskist

Rik de Pauw komt niet alleen voor in de verhalen. Hij leeft ook in zijn kistje in de klas. In zijn kist zitten allerlei items. Deze items komen voor in de verhalen van Rik. In dit katern staat per item kort uitgelegd wat het item is en hoe je het item kunt inzetten. De items vind je ook terug in de onderbouwhandleiding.

Hoe gebruik je Rik de Pauw?

Voordat je Rik introduceert, zet je het kistje van Rik (de leskist) op een zichtbare plek in de klas neer. Daarna lees je het eerste verhaal voor uit het verhalenboek. Na elk verhaal kun je bijbehorende items uit de leskist inzetten, activiteiten uit dit katern doen of een werkvorm uit de onderbouwhandleiding inzetten.

Wanneer je elke twee weken een verhaal voorleest en bijbehorende werkvormen en activiteiten kiest, kun je daar het schooljaar mee vullen. De verhalen hebben een doorlopende lijn en sluiten aan bij de volgorde van de thema's in de handleiding. De meegeleverde items komen daarom vanzelf aan bod.

Je kunt ook zelf kiezen welk verhaal of welk item voor jouw groep op dat moment inzetbaar is. Actuele situaties en gebeurtenissen kunnen aan de hand van Rik en zijn items worden besproken met de kinderen. Door te werken met Rik sluit je aan bij de belevingswereld van de kinderen en leer je hen spelenderwijs sociale vaardigheden aan. Op deze manier wordt de sociaal emotionele ontwikkeling gestimuleerd en wordt er op een positieve manier gewerkt aan een fijne groep.

Werk je in combinatiegroepen, dan kan je in het tweede jaar het boek en items herhalen. Je groep verandert, waardoor de dynamiek en belevingswereld mee veranderen. In het katern zitten per verhaal zes tot acht verwerkingsopdrachten. Het is daardoor mogelijk de verwerkingen te verdelen over twee jaar. Daarnaast lenen de verwerkingen zich ook voor kleine aanpassingen zodat je ze makkelijk opnieuw kunt inzetten. Het jonge kind leert onder andere vanuit herhaling en zal de basis herkennen en positief gedrag doorontwikkelen.

Heb je zelf items of activiteiten die mooi aansluiten op KiVa of Rik de Pauw? Voeg deze dan toe aan de kist en het katern! Op deze manier werk je vanuit jouw eigen kracht en maak je Rik onderdeel van de belevingswereld van jouw klas.

Waarom KiVa-katernen?

Scholen die KiVa goed en volledig implementeren (dit duurt meestal minimaal twee jaar) zijn vaak toe aan verbreding en verdieping van het KiVa-programma. Daarom bieden wij verschillende KiVa-katernen voor zowel de onderbouw als de bovenbouw. Het lespakket Rik de Pauw is speciaal ontwikkeld voor de kleuters.

Op moment van schrijven zijn er vijf KiVa-katernen. Twee van die katernen zijn alleen beschikbaar voor gecertificeerde KiVa-scholen. Je kunt KiVa-katernen herkennen aan hun paarse kleur.

Beschikbaar voor alle KiVa-scholen:

Rik de Pauw
(onderbouw)

Klasse!Vergadering
(bovenbouw)

Energizers

Alleen beschikbaar voor gecertificeerde KiVa-scholen:

Aanvullende werkvormen
onderbouw

Aanvullende werkvormen
bovenbouw

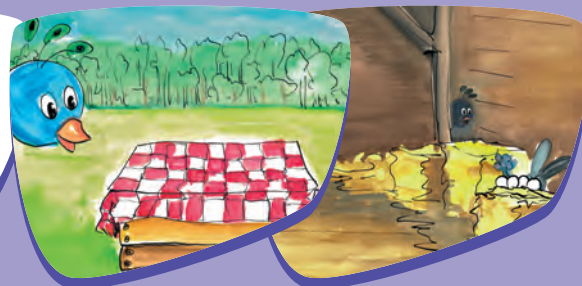
Tip

Tekst in het blauw is informatie voor de leerkrachten. Tekst in het zwart is bedoeld om tegen de kinderen te zeggen.

Werkvormen

1. Wie zijn wij?

De boerderij van boer Bert	10
De eieren van Kippie	14

2. Gevoelens

De wedstrijd	20
Rik is jarig	25

3. Wat is een fijne groep?

Pannenkoeken met wonderstrooi	30
Wintervoorraad	34

4. Iedereen is uniek

De zoektocht naar de parel	40
Like, eendje, like	44

5. Plagen, ruzie of pesten?

Oefeningen voor na de kerstvakantie	50
-------------------------------------	----

6. Rollen in de groep

Kater Prater, nare praatjes	56
Kater Prater, fijne daadjes	60

7. Samen zijn wij een fijne groep

Veertje	64
Dapper in de nacht	68

8. We helpen elkaar

Rik heeft vieze pootjes	74
Het verdwenen goochelstokje	78

9. Wat kan ik doen?

Paard en Bloem	82
Het steenmuseum	86

10. KiVa – We doen het samen

De vergadering over boer Bert	90
Het plan voor Bert en Veer	94

2 Gevoelens

Aanvullende KiVa-doelen bij dit thema

De kinderen:

- begrijpen hoe succes en teleurstelling voelen en hoe je daar mee om kunt gaan
- leren zich te focussen op de positieve dingen om hen heen
- kunnen een actieve rol aannemen om er samen een fijne groep van te maken

Overzicht van bijbehorende oefeningen

De wedstrijd

- 2.1 Wie weet het nog?
- 2.2 Vraag maar raak!
- 2.3 De beker voor iedereen!
- 2.4 Meedoen, winnen en verliezen: hoe voelt dat?
- 2.5 Sportief winnen en verliezen
- 2.6 Emotiekaarten Rik de Pauw
- 2.7 Gedichtje: doe je mee?
- 2.8 Kriskras eendjes
- 2.9 Weet-je-beetje

Rik is jarig

- 2.10 Wie weet het nog?
- 2.11 Vraag maar raak!
- 2.12 Potje bolletjes
- 2.13 De gelukssteen opladen
- 2.14 De verjaardagshoed van Rik
- 2.15 Modderkeuken
- 2.16 Geluiskist in de klas
- 2.17 Slingers en confetti

De wedstrijd

2.1 Wie weet het nog?

Na elk verhaal mogen de kinderen het goede antwoord raden.

- Dit doen de dieren tijdens de wedstrijd...
- Hierom schrijft Rik het cijfer vijf in het zand...
- Hij heeft een bult op zijn hoofd...
- Dit dier kan niet zo goed tegen zijn verlies en heeft het hekje dicht gedaan...

2.2 Vraag maar raak!

Na elk verhaal stel je ook een aantal vragen. De vragen gaan over het verhaal en de belevingswereld van de kinderen zelf.

- Wat bedenkt Rik om de dieren beter te leren kennen?
 - Waarom kiest hij voor een hardloopwedstrijd?
 - Wat kan je in de klas doen als je iemand beter wil leren kennen?
- Wat vindt Boer Bert het leukste van de hele middag?
 - Wat vind jij belangrijker bij een spel of wedstrijd: meedoen of de beste zijn?
 - En als je iemand beter wilt leren kennen, wat is dan het belangrijkste?
- Waarom zijn de eendjes boos?
 - Hoe voel jij je als iemand anders vals speelt?
- Wie wint uiteindelijk de beker?
 - Waarom is dat?

2.3 De beker voor iedereen!

De dieren winnen samen de beker omdat ze samen plezier hebben zonder dat er iemand de beste is. Tijdens het rennen geven de dieren elkaar sportieve complimenten.

Kunnen wij elkaar ook complimenten geven? **Iedereen gaat staan in de kring. Jij hebt de beker vast en bedenkt een compliment voor een kind.**

Iemand krijgt zo een complimentje van mij. Heb je een compliment gekregen, geef dan de beker door aan een klasgenoot en geef daarbij ook een compliment, daarna ga je zitten.

Het laatste kind dat staat mag een compliment geven aan de juf of meester.

2.4 Meedoen, winnen en verliezen: hoe voelt dat?

Winnen is leuk, verliezen vaak niet. In het verhaal *De wedstrijd* komen verschillende emoties voor. Gebruik de emotiekaarten van Rik bij het bespreken van de gevoelens.

Bijna alle dieren nemen de wedstrijd serieus en willen graag winnen.

- Heb jij wel eens meedaan aan een wedstrijd of een spel?
- Heb je toen ook gewonnen?
 - Hoe voelde jij je toen? (Blij/enthousiast/tevreden/trots)
 - Hoe had je je gevoeld als je had gewonnen?

Het is knap wanneer je wint, want vaak is het niet makkelijk en heb je er iets voor moeten doen. Je mag dus ook terecht blij zijn!

Als je niet wint, is dat soms niet leuk. Zo was eendje jaloers op de andere dieren omdat hij nooit iets wint. Daarom heeft hij stiekem het hekje dicht gedaan.

- Heb jij wel eens verloren?
 - Hoe voelde jij je toen? (verdrietig/boos)
- Hoe had jij je gevoeld als je had verloren?
- Ben je wel eens jaloers geweest op de winnaar?

Achteraf heeft eendje spijt dat hij het hekje dicht heeft gedaan. Hij vertelt de anderen wat hij heeft gedaan. Het is heel dapper dat eendje dit durft te vertellen. Hoe reageren de andere dieren? (De rest van de eendjes worden boos, Knor en de andere dieren zijn verbaasd, Boer Bert kan er wel om lachen, Mevrouw Schaap blijft heel rustig).

Het is niet leuk om te verliezen. Het is knap als je daar mee om kan gaan. Je voelt je misschien boos of verdrietig, maar je mag je ook tevreden voelen omdat je goed je best hebt gedaan. Je bent dan een beetje boos en een beetje tevreden tegelijk!

Lukt het winnen nooit? Dan kun je blijven oefenen, iets anders uitkiezen of het alleen maar voor je plezier doen, net als boer Bert.

2.7 Gedichtje: doe je mee?

Een gedichtje samenmaken, maak er een leuk KiVa/Rik de Pauw gedichtje van. Samen met!

2.8 Kriskros eendjes

De kinderen werken in tweetallen. Ze gaan strekken (strekking) op een groot vel papier.

Jullie mogen straks op dit papier met een potlood allemaal mooie lijnen en krullen zetten. Je hoeft hier niet over na te denken, je mag het gewoon doen! Je haalt je potlood pas van het papier af als je klaar bent.

Kijk eens goed naar het papier. Kunnen jullie ook een eend vinden? Kleur die dan samen in!

➡ of ook andere dieren te vinden in de tekening?

2.5 Sportief winnen en verliezen

Winnen en verliezen is belangrijk. Het is belangrijk om te weten dat winnen en verliezen niet hetzelfde is. Het is belangrijk om te weten dat winnen en verliezen niet hetzelfde is. Het is belangrijk om te weten dat winnen en verliezen niet hetzelfde is.

Winnen en verliezen is belangrijk. Het is belangrijk om te weten dat winnen en verliezen niet hetzelfde is. Het is belangrijk om te weten dat winnen en verliezen niet hetzelfde is.

Winnen en verliezen is belangrijk. Het is belangrijk om te weten dat winnen en verliezen niet hetzelfde is. Het is belangrijk om te weten dat winnen en verliezen niet hetzelfde is.

Winnen en verliezen is belangrijk. Het is belangrijk om te weten dat winnen en verliezen niet hetzelfde is. Het is belangrijk om te weten dat winnen en verliezen niet hetzelfde is.

Winnen en verliezen is belangrijk. Het is belangrijk om te weten dat winnen en verliezen niet hetzelfde is. Het is belangrijk om te weten dat winnen en verliezen niet hetzelfde is.

Winnen en verliezen is belangrijk. Het is belangrijk om te weten dat winnen en verliezen niet hetzelfde is. Het is belangrijk om te weten dat winnen en verliezen niet hetzelfde is.

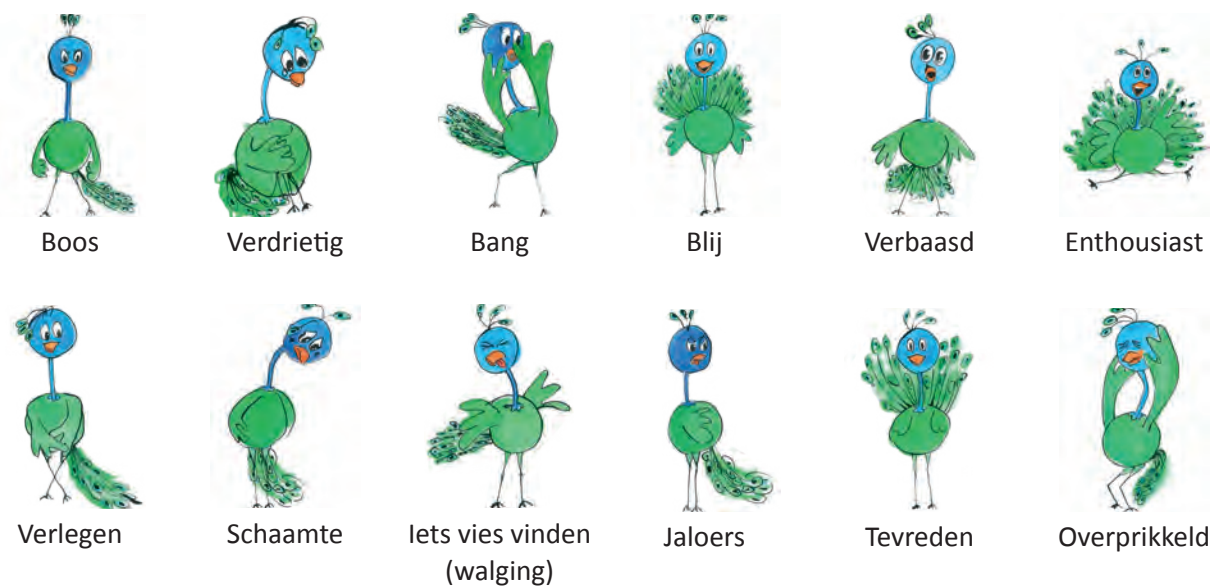
Winnen en verliezen is belangrijk. Het is belangrijk om te weten dat winnen en verliezen niet hetzelfde is. Het is belangrijk om te weten dat winnen en verliezen niet hetzelfde is.

2.6 Emotiekaarten Rik de Pauw

In dit katern zitten twaalf emotiekaarten van Rik de Pauw als bijlage. Een deel van de emotiekaarten komen overeen met de negen emoties in de KiVa-handleiding.

Met de twaalf emotiekaarten kun je emoties/ gevoelens bespreken die in alle verhalen voorkomen. Daarnaast kun je ze ook gebruiken voor de oefeningen in de KiVa-onderbouw-handleiding waarbij emoties worden behandeld.

Daarnaast zijn er ook drie nieuwe emoties: jaloers, tevreden en overprikkeld.

2.9 Weet-je-beetje

Waar je beetje is een belangrijk spel dat kinderen met elkaar verbinden. Het gaat niet om winnen of verliezen, maar om elkaar beter te leren kennen. Het samen van een positieve groep gaat handigler als de kinderen elkaar steeds beter leren kennen. De vraag die moet voor elkaar zijn: hoe ik samen met elkaar hebbed.

Het spel bestaat uit 10 vragenstukjes en is een eenvoudig te spelen door jong en oud met in de hand groepen of individuen (aanvullende spelvarianten). Waar je beetje speelt met kinderen, is geschikt het spel met de jong en de kinderen die moeite met samen houden.

In de tijd de kinderen in de klas. De de grond ligt een groot wit vel bij voorkeur een veld. Er liggen een aantal kaartjes uit de vragen in de klas. Ook liggen er een aantal met dezelfde kleuren als de kaartjes.

- **Witte:** Wie...
- **Geel:** Wie...
- **Rood:** Wie...
- **Oranje:** Wie graag wilt...

Het kind dat aan de kaartje is klaar met kaartje. De alle kaartjes staat een antwoord, een woord en een vraag. Het kind zoekt van de kaart van het woord en het antwoord misschien of waar het kaartje van gaat. De rest, dat kan in de vraag die op het kaartje staat van.

Het kind beantwoordt de vraag en mag nu vragen op het papier van andere kinderen in de klas. Het kind van het spel staat het grote witte vel met het getuigde antwoord. Zoekt op de kinderen verdrag van elkaar te weten plaatsen.

Opdrachten

De kinderen kunnen het spel zonder begeleiding spelen, met de van de spelers van leer. Wanneer de kinderen met kinderen leren dan kan er hulp worden ingeschakeld van een leraar of een ander kind. Het spel kan ook worden gespeeld met de vragen van een ander kind beantwoordt is.

- **Beantwoorden:** Het een kind gaat een kaartje en leest de vraag van het andere kind beantwoordt de vraag.
- **Vragen (van de):** Wanneer er in groepen wordt gemaakt dan leest kind A de vraag van en mag de ander kind B de vraag beantwoorden. Vervolgens mag kind B een vraag stellen van de volgende kind C, enz.
- **Zelf antwoorden:** Kinderen geven zelf antwoord op de gestelde vraag.
- **Antwoorden van de ander:** De kinderen elkaar of een kaartje kennen, proberen ze antwoord van elkaar te geven.

Rik is jarig

2.10 Wie weet het nog?

Na elk verhaal mogen de kinderen het goede antwoord raden.

- De dieren doen alsof ze dit kwijt zijn...
- Dit geven de eendjes cadeau aan Rik...
- Dit geeft mevrouw Schaap cadeau aan Rik...

2.11 Vraag maar raak!

Na elk verhaal stel je ook een aantal vragen. De vragen gaan over het verhaal en de belevingswereld van de kinderen zelf.

- Varken en Haas zeggen dat ze een speld zoeken.
 - Vertellen zij de waarheid?
- Mevrouw Schaap zegt dat ze niet weet wat het geritsel in de stal is.
 - Vertelt zij de waarheid?
- Waarom houden de dieren iets geheim voor Rik?
 - Is dat erg?
 - Heb jij wel eens een geheim gehad?
- Rik is verdrietig, waarom?
 - Waar word jij verdrietig van?
- De eendjes zien dat Rik zich niet fijn voelt, wat doen ze?
 - Wat zou jij doen als je een ander ziet huilen?
- Wat doe je als je samen wilt spelen?
- Wat doe je als je even alleen wilt spelen?

2.16 Gelukskist in de klas

Beschrijf een leuke voorstelling met twee personen. Stop in deze kist een aantal knutselartikelen (ongeveer vijf tot zeven) die de kinderen veilig zelfstandig kunnen maken. De werktekenen en heten samen met alle benodigdheden. Introduceer deze kist in de klas en leg uit dat de kinderen hier zelfstandig iets uit kunnen maken en maken voor een ander. De kist moet speciaal blijven. De kinderen mogen er iets uit maken voor een ander wanneer ze:

- iets zijn;
- iemand nodig vinden;
- iemand willen feliciteren;
- iemand willen helpen;
- iemand een beetje geluk wil geven.

- een bus vullen van kist, geknipte groene ritsjes en vliegplaatjes;
- een kleding van geknipte ritsjes en een draad;
- stuurwielje of vormen maken van ver-kantjes;
- een kluisje.

Geef de kinderen zelf de verantwoordelijkheid voor deze kist. Hij moet ritsjes blijven en alles moet weer worden teruggevoerd als je klaar bent. Voorbeelden van werktekenen kunnen zijn:

Kijk op Mijn Wijk (internet) voor concrete voorbeelden.

2.17 Slingers en confetti

Weten jullie nog waarmee de windjes de stal hebben versierd? Juist, met herfbladjes en draad. Dat kunnen wij ook! We gaan slingers en confetti maken van (gedroogde) blaadjes.

en en zijn daarom goed te gebruiken voor de slingers. Samen kinderen dragen kan ook, maar die broden wel vullen!

Laat de kinderen kinderen verzamelen. Bladeren van wintergroene planten zoals de sterren, rosbloemen en leucobroem zijn dik en stevig

Naast er gasten in de klas en zijgevoelend, kunnen ze van de draad worden gemaakt. De draad is een mooie slinger in de klas.

3 Wat is een fijne groep?

Bevullende NVO-doelen bij dit thema

De kinderen:

- groen elkaar ruimte en staan open voor elkaar
- gedragen zich positief richting klasgenoten
 - te helpen elkaar
 - doen iets aardigs voor een ander
 - spelen op een fijne manier samen
- leren zichzelf en de klas beter kennen

Overzicht van bijbehorende oefeningen

Finnenboeken met wonderdraad

- 3.1 Wie weet het nog?
- 3.2 Wang maar veel!
- 3.3 Wonderdraad
- 3.4 Tante Tummel
- 3.5 Wonderbeheering
- 3.6 Kom erbij
- 3.7 Finnenboeken!

Winterwonder

- 3.8 Wie weet het nog?
- 3.9 Wang maar veel!
- 3.10 Elbels
- 3.11 Koelkaren met elbels
- 3.12 Wijze eikel
- 3.13 Wat jij wat het is?
- 3.14 Verzamelplakken in de klas
- 3.15 De boom van Eekhoorn

